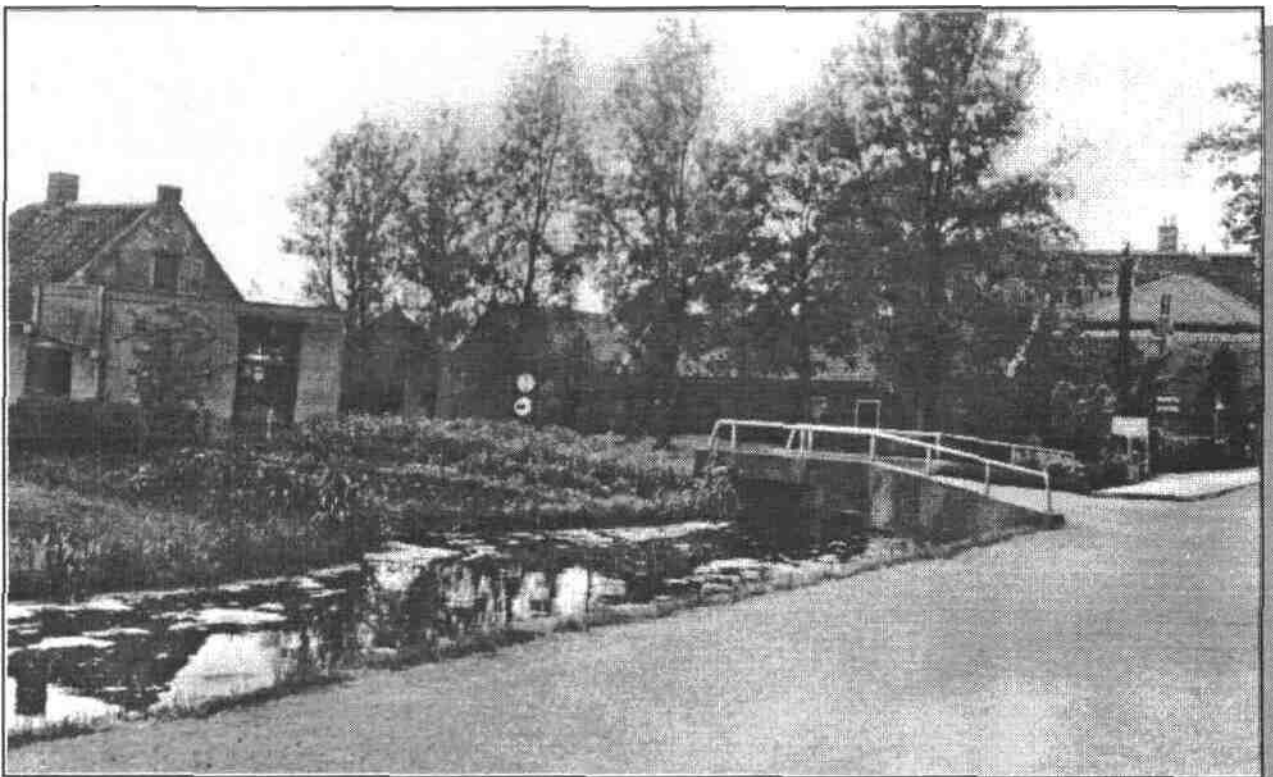

De Proostkoerier

11e jaargang nr.2-juni 1996

Buurtschap Driehuis in de jaren 50

Historische Vereniging "De Proosdijlanden"

DE PROOSTKOERIER

Jaargang 11, nummer 2

Tijdschrift van de
Historische Vereniging
"De Proosdijlanden"
ISSN: 1383-6412
Verschijnt 4x per jaar

Redactie-commissie:

A. Hagen, Mijdrecht.
J.P.M. Toll, Vinkeveen
F.J. de Wit, Mijdrecht

Redactie-adres:

J.P.M. Toll
Conincksmeer 20
3645 WG Vinkeveen
tel. 0297-264422

Druk:
Nieuwendam
Drukwerkservice
tel. 020-6327556

INHOUDSOPGAVE

pag. artikel

2. Bij de voorplaat
3. Van de voorzitter
4. Bidprentjes
7. Burg. Mühlradt
15. Johannes Roeleveld
preparateur
19. 100 jaar Chr. onderwijs
in Amstelhoek
23. Van Westerhoeve naar
Mariahoeve
26. Raderboot over de
wateren van Blokland

BIJ DE VOORPLAAT:

Voor velen is dit nog een bekend punt, namelijk de grens van Mijdrecht en Wilnis bij de R.K.-kerk. Het gebouwtje met het platte dak, links op de foto, was het winkeltje van Jans van Leeuwen. Zij verkocht hier rook- en snoepwaren, speelgoed, religieuze artikelen, kortom... van alles! In het huis daarachter woonde Jans met haar broer Gerard, die achter het huis een schoenmakerij had. Achter Jans en Gerard woonde Alewijn van Greuningen. Op de achtergrond is het platte dak te zien van de R.K.-jongensschool en het piramide-achtige dak daarachter is van de woning van de hoofdmeester, in mijn tijd meester Vettenburg. Het huis en de school staan nog steeds overeind op de zelfde plek, maar wanneer je nu een foto zou maken op het zelfde punt, dan is er toch een hele nieuwe situatie. De brug op de foto leidde naar het Molenland en aan de andere kant van de brug bevindt zich een plas, het zogenaamde 'gat van Keessie', genoemd naar de bewoner van de boerderij op de achtergrond. Kees Twaalfhoven. Later woonde hier de familie Janmaat. De boerderij heette toepasselijk "Kerkzicht".

Deze foto werd bereidwillig aan de redactie afgestaan door de heer J. Breewel uit Mijdrecht

Kopij: In leesbare vorm zenden naar het redactie-adres,
liefst op diskette
(DOS-WP of Macintosh).

De sluitingsdatum voor de volgende aflevering is:
dinsdag 13 augustus

De redactiecommissie behoudt zich het recht voor
ingezonden artikelen te weigeren.

De verantwoording voor de inhoud van de artikelen
berust bij de auteur.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen zonder
toestemming van de redactiecommissie is
niet toegestaan.

WELKOM AAN NIEUWE LEDEN

De vereniging blijft nog steeds groeien. Ook in het afgelopen kwartaal heeft het ledenbestand een groei te zien gegeven. Met vreugde constateren wij dit. De onderstaande nieuwe leden hebben wij kunnen verwelkomen.

A. Aarsman	Castricum
J. Hogendoorn	Maurik
N. Oudshoorn	Vinkeveen
A-P.M.Roeleveld	Mijdrecht
P.J. Samson	Vinkeveen
J. van Walraven	Mijdrecht

Allen "Van Harte Welkom" in onze vereniging.

VAN DE VOORZITTER

VEENMUSEUM

Na een interim-periode van enige jaren, waarin onze vereniging van harte heeft meegewerkt aan de instandhouding van het Veenmuseum in Vinkeveen, is op 4 juni j.l. ten overstaan van notaris Mr. G. Donkersgoed te Abcoude de stichtingsakte van het "Veenmuseum" nieuwe stijl verleden. Hierdoor heeft ons aller museum thans een eigen bestuur. Wij wensen het bestuur van de nieuwe stichting veel succes bij het beheer en de uitbouw van het museum. Wij zijn en blijven te allen tijde bereid ons verder in te zetten voor deze goede zaak en zeker waar het betreft de tot stand koming van een oudheidskamer.

Voorts danken wij de familie Burger en het voormalige bestuur van het museum voor de prettige samenwerking en voor het vertrouwen dat zij in de afgelopen jaren in onze vereniging hebben gesteld.

RIJKSARCHIEF UTRECHT

Het Rijksarchief Utrecht en het Gemeente-archief van de stad Utrecht gaan fuseren. De openstelling van het gefuseerde archief kan daardoor worden verruimd. Naast reeds de openstelling op zaterdag heeft het archief met ingang van 1 september 1996 de dienstverlening uitgebreid met een openstelling op donderdagavond en wel tot 21.00 uur. Op die dag is het archief geopend van 's morgens 09.00 uur tot 's avonds 21.00 uur. In de maanden juli en augustus is er geen avond-openstelling. In de pers zullen nog nadere mededelingen volgen.

SPONSORS VOOR DE PROOSTKOERIER

De uitgifte van De Proostkoerier belast en groot deel van het budget van onze vereniging. Door de redactie van ons blad is gezocht naar meer financiële mogelijkheden. Zij heeft daarvoor een aantal sponsors gevonden die de doelstelling van onze vereniging om de kennis van de historie van de Proostdijlanden op schrift te stellen en aan een zo groot mogelijk publiek bekend te maken, waarden met een

financiële bijdrage. Op beperkte en gepaste wijze zullen in de toekomst advertenties in het blad worden opgenomen van bedrijven die sponsorgelden verstrekken.

Wij, de redactie en het bestuur, zullen trachten met gebruikmaking van de sponsorgelden ons verenigingsblad verder uit te bouwen en kwalitatief te versterken.

DE UITGAVE VAN DIT
BLAD IS MEDE MOGELIJK
GEMAAKT DOOR
FINANCIËLE BIJDAGEN
VAN:

**RABOBANK
DE RONDE VENEN**

KORVER B.V.

**JOHNSON WAX
NEDERLAND**

RECTIFICATIE

In het artikel "Raadhuis" in de Proostkoerier 10e jaargang nr. 4, december 1995, op blz. 6, wordt vermeld dat de afbraak van het raadhuis in Mijdrecht heeft plaatsgehad in 1975. Dit moet zijn: december 1976. Een aandachtige lezer van ons blad deelde ons dit mede.

BIDPRENTJES

door Hein Röling

Genealogen die een katholieke of oud-katholieke familie napluizen hebben een extra hulpmiddel bij hun zoekwerk. Het is een aantrekkelijk en interessant hulpmiddel dat het verdient om eens nader bekeken te worden, ook vanuit de sociologische en kunsthistorische hoek.

De benaming bidprentje is te beperkt. We moeten eigenlijk spreken van gedachtenis- of devotieprentje. Ook bij gelegenheid van doopsel, vormsel, priesterwijding, jubilea, 1e Heilige Communie en dergelijke werden en worden ze uitgegeven. Aanvankelijk was het gebruik alleen bekend bij de maatschappelijke bovenlaag en met name bij de priesters. Dat was de groepering die ze kon lezen én kon betalen. Langzaam is het gebruik uitgebreid, maar pas in de veertiger jaren van deze eeuw was het algemeen gebruik geworden. De oudste prentjes zijn met de hand geschreven op perkament en dateren uit de periode 1650-1700. Ook de beeldzijde van deze prentjes - met buitengewoon fraai gegraveerde oudtestamentische afbeeldingen - is met de hand ingekleurd. De zuivere bidprentjes (eertijds sanctjes of doodsprentjes genoemd) werden bij een overlijden uitgegeven. Ze waren voorzien van afbeeldingen uit het oude en nieuwe testament, vaak met betrekking tot de dood, aanvankelijk gedrukt in Amsterdam, later vooral van Franse origine. In de 19e eeuw zijn het zogenaamde kerkhofsymbolen die

vaak voorkomen (zandloper, zeis, doodshoofd, afgebroken zuil, geknakte bloem). Rond de eeuwwisseling komen de reli-

gieuze kunstafbeeldingen in zwang. Veel oude Spaanse, Vlaamse en Italiaanse meesters zoals van Dijk, Rubens, Velasquez en Da Vinci met schilderijen van de lijdensweg, de kruisiging, Maria onder het kruis, enz. Ook de moderne kunststromingen uit het begin van deze eeuw komen aan bod met o.a. Toorop. Tot ver in de jaren vijftig zie je deze vaak fraaie reprodu-

ties voorkomen. Als na 1900 de fotografie zich ontwikkeld wordt er soms een foto van de overledene afgebeeld. Meestal was die alleen voor de naaste familie beschikbaar. Verdere kennissen en relaties kregen wel dezelfde tekst, maar een algemeen plaatje. Die waren goedkoper. In de dertiger jaren wordt de vormgeving wat moderner. Onder invloed van o.a. Brom en Ninaber van Eijben komt er een moderne kerkelijke kunststroming op die ook op de bidprentjes doorwerkt: Symbolen van geloof, hoop, liefde, vrede, drieëenheid, in pastelkleuren en vaak voorzien van een niet bijbelse christelijke tekst. Na 1960 zien we vaak natuurfoto's voorkomen: herfstafbeeldingen, afgevalen bladeren, kale bomen in de mist en dergelijke. Momenteel veelal een heel witte voorkant of een simpel grijs of zilveren kruisje of takje. Het is vanaf deze periode dat de dubbele prentjes in gebruik raken. We zien dus dat de beeldzijde sterk aan de mode van de tijd onderhevig is. Hoe kunstzinnig de beeldzijde soms ook mag zijn, voor de genealoog is de tekstzijde veel belangrijker. Alle bidprentjes beginnen aan de

tekstzijde met: Bid voor de ziel van... of Bid voor de ziel van zalgiger. Via het: gedenk in Uw gebed, is het nu meestal: Ter gedachtenis of in dankbare herinnering. Daarnaast volgt altijd korte biografische informatie. Doopnaam (namen) leeftijd, plaats en datum van overlijden en begrafenis worden tegenwoordig altijd afgedrukt, evenals de naam van de echtgenoot of echtgenote. Vaak wordt ook vermeld of men de laatste sacramenten had ontvangen. De laatste veertig jaar spreekt men van de ziekezalving. Soms heb je geluk en vind je de geboorteplaats en datum en heel soms zelfs de naam van de ouders, bij jonge kinderen is het wel gebruik de ouders te vermelden. Er wordt ook wel vermeld wat de doods-oorzaak of het ziektebeeld was: langdurig ziek, subiet overleden, verdronken, ongeval. Aanvankelijk werden er wat schriftteksten

afgedrukt die meestal op de overledene betrekking hadden. Ze werden altijd door de pastoor uitgezocht, hij was ook de enige die in de schrift thuis was. Er volgt een korte opwekking om voor de overledene te bidden, vaak aangevuld met een aflaat-aanroeping. Pas in de 20ste eeuw worden de teksten wat persoonlijker. Eerst nog in een (in onze oren) wat gezwollen taalgebruik bijv.: 'Zij heeft haren man bemind, haar gezin bestuurd, het huis verzorgd en zichzelf onberispelijk gedragen'. Dan komt de periode dat het lijkt of de overledene zelf tot de nabestaanden spreekt: 'Dierbare kinderen Uw moeder verlaat U, maar niet voor altijd, met vader ben ik nu gelukkig in de hemel'. Tegenwoordig worden de teksten veelal door de familie zelf gemaakt en klinkt er wat meer persoonlijke betrokkenheid in door. Bij alle veranderingen zowel op beeld- als op tekstzijde is er één ding dat nooit verandert: 'Van de doden niets dan goeds'. Op de dubbele prentjes van nu wordt veelal een heel uitvoerige levensbeschrijving afgedrukt, soms ook een lievelingstekst of gedicht van de overledene. Het komt voor dat het gedachtenisprentje al bij de begrafenis wordt uitgereikt, meestal echter na enkele weken gelijk met de dankbetuiging. Het is nu veelal dankbetuiging en gedachtenisprentje ineen. Onder veel oudere prentjes staat als laatste onderaan de naam van de koster vermeld, meestal was hij ook de begrafenisverzorgervan de parochie. Bij de eerste gedrukte exemplaren staat de naam

van de drukker vermeld. Zowel op de voor als op de achterkant wordt een zwarte rand of kader gedrukt, in de loop der jaren wordt die smaller, zwart wordt paars en nog later grijs en nu is hij helemaal verdwenen. Bij jonge kinderen, zo tot een jaar oftwaalf, werd geen zwarte maar een blauwe rand gebruikt. Ook het plaatje is aangepast en meer kinderlijk. Onder invloed van de snelle ontkerkelijking die na 1960 op gang kwam is het in Rooms-Katholieke kringen geen algemeen gebruik meer om bidprentjes te laten drukken en komt het steeds vaker voor dat er alleen maar een bedankaartje wordt uitgegeven. Onze voorouders en ook wij namen vroeger een dik kerkboek mee naar de kerk, dat bol stond van de bidprentjes.

Tegenwoordig ligt er voor ie-

dere kerkdienst een nieuw tekstboekje klaar en blijven de oude kerkboeken thuis in de la liggen. De bidprentjes maken dan ook geen deel meer uit van de dagelijkse of wekelijkse gebedspraktijk. Sommige oudere katholieken hebben nog weet van het vroegere dagelijkse avondgebed. Op je knieën bij een stoel voor een aantal kortere of langere gebeden, daarbij dan een Onze Vader en Wees Gegroet voor de

overledenen uit het kerkboek. Bidprentjes zijn nu een verzamelobject geworden. Bij het Centraal Bureau van Genealogie in Den Haag zijn meer dan 1.000.000 exemplaren aanwezig. De Nederlandse Genealogische Vereniging te Naarden bezit er meer dan 300.000. Dat zelfde aantal is aanwezig bij het Iconografisch Genealogisch Bureau te Achel. Bij al deze instellingen zijn ze voor onderzoek te raadplegen ofte kopiëren. De biogra-

fische gegevens moeten wel gecontroleerd worden, er komen - vooral bij de namen - wel fouten in voor. Naast de drie genoemde grote collecties zijn er vele kleine of wat meer uitgebreide verzamelingen, meestal van lokale of regionale opzet. Iedere genealoog die vroeg of laat het resultaat van zijn onderzoek op schrift stelt en met wat illustraties verlicht, maakt dankbaar gebruik van deze prentjes - als ze aanwezig zijn - om zijn werk

te verfraaien en het voor de lezer meer interessant te maken. Bestudering van de bidprentjes le-

vert ook een aardig beeld op hoe de mens tegen de dood aankijkt en welke veranderingen in dat opzicht in de loop der jaren daarin hebben plaats gehad. We kunnen emancipatie van het katholieke volksdeel hierin volgen via de zeer volgzame en gezagsgetrouwe gelovige tot de zelfstandig denkende Christen van nu, voor wie gebed en kerkbezoek niet meer in de eerste plaats de mate van gelovig zijn bepaald.

Literatuur:

- *Genealogie van stamboom tot familie geschiedenis*
- *Prisma stamboom onderzoek*
- *De Nederlandse Leeuw 1947*
- *Katholieke Illustratie 1935*

BURGEMEESTER MÜHLRADT

door Fred de Wit

In De Proostkoerier van december 1993 heb ik uitvoerig geschreven over de burgemeesters van De Ronde Venen in oorlogstijd. In dat artikel is het functioneren van de Vinkeveense burgemeester G. E. Mühlradt minder ter sprake gekomen dan die van de burgemeesters van Mijdrecht en Wilnis. Dit komt vooral omdat hij zich in die periode nogal onopvallend gedroeg. Dat zijn gedrag toch zodanig is geweest dat hij na de bevrijding niet op zijn post kon terugkeren, wordt in dit artikel weergegeven.

VAN MILITAIR TOT BURGEMEESTER

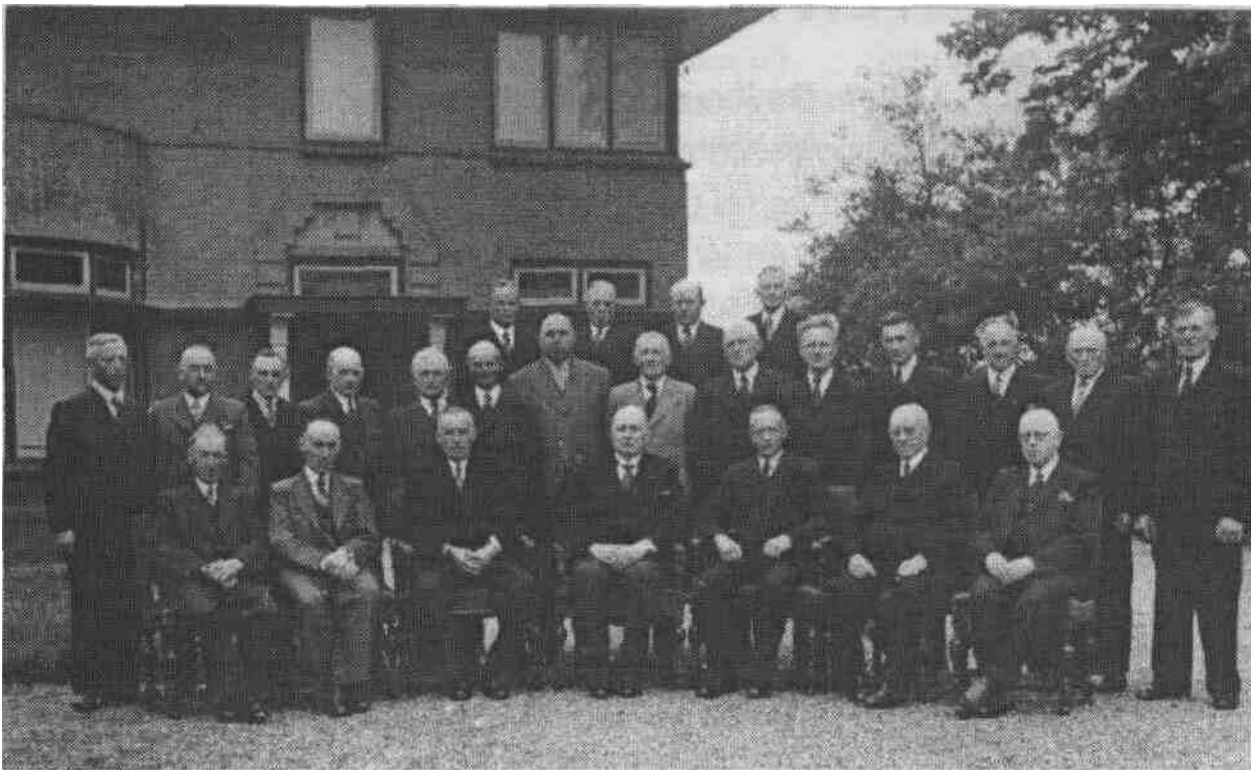
Gerard Eduard Mühlradt werd geboren te Middelburg op 31 juli 1880. Zijn vader was een Duitser

maar dat belette hem niet te kiezen voor een militaire loopbaan in het Nederlandse leger. Hij huwde met Catharina M.C. Hoyneck van Papendrecht en beëindigde zijn militaire loopbaan, die hij - als kapitein bij de infanterie - zowel in Nederland als het toenmalige Nederlands-

Indië vervulde. Na zijn ontslag bij de Koninklijke Landmacht vervulde hij een functie bij de Inspectie Burgerluchtwachten en genoot daar een salaris dat hem nog een extra inkomen verschaftte. Zijn ambities reikten echter verder en op 51-jarige leeftijd solliciteerde hij naar het burgemeesterschap van Vinkeveen, na eerst tevergeefs gesolliciteerd te hebben naar de burgemeestersvacature in de gemeente Houten. In de aanbeveling van de Commissaris van de Koningin aan de minister van Binnenlandse Zaken werd hij - uit 30 sollicitanten - als nummer 1 geplaatst. De Commissaris beschreef de Vinkeveners, op godsdienstig gebied grotendeels Rooms-Katholiek, als een groepering welke stug van aard was en die een burgemeester nodig had die in staat zou zijn het gezag te handhaven. In Mühlradt zag hij daarom een geschikte kandidaat. Temeer daar deze zich op de secretarie te Montfoort in de gemeenteadministratie had bekwaamd. De minister

nam de aanbeveling over en op 15 augustus 1931 werd hij benoemd tot burgemeester van Vinkeveen. Voor Mühlradt betekende dit een financiële aderlating. Hij werd gekort op zijn salaris, omdat hij een legerpensioen genoot. Dit was hem niet overkomen in zijn functie bij de Inspectie Burgerwachten. Mühlradt vond de inhouding echter geen bezwaar. Zowel in 1937 als in 1943 werd hij herbenoemd. In 1943 besliste de bezetter over zijn herbenoeming. Alhoewel de Duitsers deze gelegenheid in Mijdrecht en Wilnis aangrepen om burgemeester Padmos te vervangen door een N.S.B.-er, gebeurde dit in Vinkeveen niet. De districtleider van de N.S.B, polste Doude van Troostwijk om naast burgemeester van Mijdrecht en Wilnis ook burgemeester van Vinkeveen te worden, maar uiteindelijk ging de benoeming voor Vinkeveen niet door. Toch brachten twee voorvallen de herbenoeming van 1937 in gevaar. Uiteindelijk liep alles met een sisser af, maar

burgemeester Mühlradt ontving wel een reprimande van de Commissaris van de Koningin. Het eerste voorval betrof het functioneren van de gemeenteveldwachter Verdonk. Deze werd in 1936 geschorst en daarna oneervol ontslagen nadat hij tot twee maanden gevangenisstraf was veroordeeld wegens verduistering, mishandeling en onzedelijk levensgedrag. De Commissaris verweet de burgemeester dat deze reeds driejaar eerder had moeten ingrijpen en had moeten inzien dat Verdonk wegens plichtsverzaking niet meer te handhaven was. De burgemeester had Verdonk wel berispt maar dat was wegens de omvang van de delicten onvoldoende geweest. De burgemeester had Verdonk tevens zijn motorboot laten opschilderen en ook dit werd hem kwalijk genomen. Het tweede feit betrof twee

vaten benzine welke door de douane in beslag waren genomen en opgeborgen werden in het brandspuitenhuisje. De vaten begonnen te lekken en de burgemeester gaf opdracht ze over te brengen naar zijn garage waarna hij de benzine gebruikte voor zijn motorboot. Weliswaar kocht hij twee nieuwe vaten benzine, liet deze veilen en stortte de opbrengst in de gemeentekas. De Commissaris van de Koningin was ook van deze affaire op de hoogte gesteld en deelde Mühlradt mee dat zijn handelwijze zeer dom en onverstandig was geweest.

DE DUITSE INVAL

Op 10 mei 1940 vallen de Duitsers ons land binnen en tijdens de raadsvergadering van 5 juni 1940 zegt Mühlradt hierover: 'De oorlogsdagen zijn voor mij

Burgemeester Mühlradt temidden van gemeenteraadsleden en ambtenaren

zeer zwaar geweest. De heb getracht de leiding te behouden, ondanks de pogingen van sommigen om mij in een richting te drijven, die zeer eenzijdig was en welke niet getuigde van vertrouwen in zijn medemensen. Ik heb aan die drijfverij weerstand kunnen bieden. Dat ik genoodzaakt was enige hoofden van de luchtbeschermingsdienst wegens afwezigheid door de reeds daarvoor aangewezen opvolgers te vervangen, mag niet worden opgevat als een blijk van wantrouwen. Hun is dan ook een eervol ontslag uit hun functie verleend'. Mühlradt zou na de oorlog verklaren dat hij de ondercommandant van de luchtbeschermingsdienst had ontslagen omdat deze pro-Duits was. Later is deze ook toegetreden tot de N.S.B.

In de meidagen van 1940 werden meisjes opgeroepen om in het wachttorenje boven op het gemeentehuis van Vinkeveen overvliegende Duitse vliegtuigen te tellen

In zijn nieuwjaars toespraak die hij in 1941 voor de raadsleden hield, sprak hij over hun hoofden heen tot de gehele Vinkeveense gemeenschap, die volgens hem niet altijd juist weet te oordelen en te handelen. Hij zegt dan: " Wij zijn nu eenmaal een bezet land en hebben ons derhalve te gedragen naar de bevelen welke de bezettende macht ons gelieft te geven. Elk verzet, middellijk of onmiddellijk is misdadig, omdat men daardoor meestal niet zichzelf in de weegschaal stelt, doch ook zijn onschuldige medeburgers de dupe laat worden van zijn ondoordacht, roekeloos en ook zinloos optreden. Moge de bevolking van Vinkeveen, tot dusver door het oorlogsgeweld gespaard, toch wijzer wezen en zich van alle daden van sabotage onthouden". Na vastgesteld te hebben dat voor de oorlog kwaad spreken, verdacht maken

en roddelen een sterk verbreide ondeugd in de gemeente was, vraagt hij de inwoners vooral nu het spreekwoord "Spreken is zilver en zwijgen is goud" ter harte te nemen.

DE "WINTERHULP"

In september 1940 werd door de rijkscommissaris verordend dat sociaal charitatieve organisaties niet meer in het openbaar mochten collecteren en dat er nog maar een instantie was aan wie dat werd toegestaan. Hiertoe werd de "Winterhulp" opgericht onder leiding van de pro-Duitse Piek. De burgemeesters werden benoemd tot plaatselijk directeur. Mühlradt heeft zich in het begin zeer voor de "Winterhulp" ingezet. Hij zegt daarover in de raadsvergadering van 31 januari

1941: "Het moge al zijn dat de naam niet gelukkig gekozen is, dat men in den beginne argwaan koesterde tegen deze voor Nederland zo geheel nieuwe wijze van steunverlening, vaststaat wel dat deze steun aan onze behoeftige landgenoten een zeer welkome gave is. Waarom dan mij als plaatselijk directeur alle hulp en steun onthouden? Waarom meldt zich op mijn dringende oproep in de bladen geen enkele collectant aan, buiten de leden van een politieke partij? Of zegt het niets, dat de tweede collecte slechts f. 138,63 opbracht, terwijl ik daarentegen van de "Winterhulp" de somma van f. 500,— mocht ontvangen ter verdeling onder de minst draagkrachtigen dezer gemeente. Mij spijt het, dat men kortzichtig is en niet toont wat meer voor

Vinkeveen, 25 Februari 1941

Dorpsgenooten,

Bij de gehouden winterhulpcollecte, de eerste winterhulp-collecte op lijsten In Nederland, kwam niet tegenstaande de Burgemeester een drietal oproepingen had laten opnemen in onze buurtblaadjes, er geen collectanten buiten de N.S.B. aanmelden voor dit mooie werk ten bate van de armen in onze Gemeente.

Een persoonlijke oproep van den Heer Burgemeester aan de onderwijzers van de verschillende scholen was een zelfde lot beschoren. Teneinde raad is onze Beweging ingevallen met een twintigtal mannen om tenminste niet de schande over ons dorp te doen gaan, dat in Vinkeveen geen mensch iets voor de armen wilde doen. Van de interessanten ondervindingen willen wij U medede ling doen.

Alvorens op de collecte in te gaan, hadden wij onseerst op de hoogte gesteld hoe de eerste uitvoering was geweest en hoe en wie er van geprofiteerd hadden. Er bleek ons dat gesteund waren 17 gezinnen, waaronder 8 Katholieken, 4 hervormden, 2 gereformeerden en 3 N.S.B.ers.

De Burgemeester had aan de Diaconiën inlichtingen gevraagd en zich tevens tot den plaatselijken leider der N.S.B. voor andersdenkenden. De medewerking was hier en daar onvoldoende. Tevens hadden wij ons laten voorzien van een officieel door den Burgemeester geteekend schrijven, waarbij werd medegedeeld, dat alhoewel er in onze Gemeente Vinkeveen en Waverveen slechts f 131,- was gecol-lecteerd er f 500,- ter uitdeeling aan onze armen voor de tweede uitkeering ontvangen was. Gingen dus de eerste lasterpraatjes, dat er alleen bepaalde richtingen van dit mooie werk profiteren, niet meer op. Evenzoo ging het met het tweede praatje, dat het geld niet in de Gemeente bleef maar elders zou blij-ven, gezien het feit dat er ongeveer 4 X zooveel ter uitkeering werd ontvangen als er opgehaald was.

Toen er geen uitvluchten meer te bedenken waren, kwamen diverse, steeds de meer goed gesitueerde burgers zich verschuilen achter de doodoener „Ons prin-cipe is er tegen”.

Hoe kan een zich zelfs maar noemend Christen, en zeggen, dat het tegen zijn principe Is de armen en dan nog wel de armen van het eigen dorp te helpen. Heeft Chris-tus niet gezegd, dat aan de armen gegeven duizend keer wordt vergoed.

Bij een onderwijzer hoorden wij, dat er reeds veel meer dan vroeger bij de Diaconie ontvangen werd. Wij wezen toen op het klaarblijkelijk reeds veredelend werk dat de Winterhulp in dit opzicht reeds verricht had, doch tevens dat wij, ge-zien onze overtuiging dat iedere Diaconie- of Armensteun van welke richting ook volslagen eerlijk is, op het feit dat blijcns de ellendigen armoede welke er heerschte en nog heerscht en toch klaarblijkelijk volkomen onvoldoende aan de Diaconiën e.i.c. gegeven werd, aangezien er anders veel meer gedaan zou worden. Velen voelen **z i c h** reeds echt goed, als zij f 25,- of f 100,- aan de Diaconie geven.

Dorpsgenooten, denk hier nu eens goed over na.

Dit jaar is er in Vinkeveen ongeveer 45000 Roeden verveend. De prijs der turf is met ongeveer f 4,60 per Roede verhoogd, dus is er door de HH. Verveners ongeveer f 200.000 meer ontvangen dan waarop men gerekend had; vervolgens aan de verzanding van Kameraad Blankevoort ongeveer f 70.000. Totaal f 270.000,- als zuiver cadeautje. Zegge: TWEE HONDERD ZEVENTIG DUIZEND GULDEN Indien men nu vóór zij dit geld ontvingen gezegd hadden, gij kunt f 270.000 ca-deau krijgen, maar men moet er 10 % van afstaan, dan zou een ieder dit met graagte gedaan hebben. Het cadeautje zit nu in de zakken.

De principes dienen om ze er in te houden. Indien alleen deze verveners een klein deeltje van b.v. 10% van dit bedrag, dus ongeveer f 30.000,- aan hun resp. Diaconiën gegeven hadden, niet aan de Winterhulp (principes), meent gij dan dorpsgenooten, dat de ellende nog zoo groot zou zijn?

Men neemt nu arme kleine verveners hun grond af. Er is iets te verdienen, dus dan weg met de moraal en principes. Men slaat voor de hurende kleine verveners (practisch arbeiders) de slikhuur op, zoodat hierdoor opnieuw alleen de kapitalist weer het grootste deel van deze ongemotiveerde verhooging in zijn zak steekt. Zeker, het loon moet verhoogd worden, maar dat hoofdzakelijk.

En gij verveners, keert tot U zelf in. Abraham Kuyper heeft gezegd: Het boete-kleed siert den man”.

Zie ommezijde.

Trek het aan en wees dankbaar dat als gij rijkelijk geeft en U nog eenige tonnen gouds in de schoot zijn geworpen.

En gij overige dorpsgenooten denkt niet dat de Winterhulp er is om een gulden meer of minder aan te geven. Offert een week iets op, b.v. vleesch, rooken of iets anders en geeft dit aan de Winterhulp, zelfs al heeft men werk van ongeveer 48 uur a f 0,37 (grondwerkers) f 17,76 met b.v. 6 of 10 kinderen, denkt gij dan dat daarvan een menschwaardig bestaan te voeren valt? Daarvoor dient de Winterhulp.

In Edam, ongeveer even groot als Vinkeveen en zonder turf-O.W.ers bracht de collecte ongeveer f 3500, - VJF EN DERTIG HONDERD GULDEN op. De volgende collecte dan alleen andersdenkenden met de-lijsten rond. Meldt U reeds nu bij den Burgemeester.

Verpletter ons door 10 x meer op te halen. Het zal niet moeilijk zijn en wij zullen het heerlijk vinden voor onze arme dorpsgenooten.

Arbeiders van Vinkeveen en Waverveen, men hits U op tegen de bezetting, tegen de N.S.B., tegen dit, tegen dat, tegen alles, maar eigenlijk alléén vóór het kapitalisme en dit onder het mor; van principes, geloof enz.

De N.S.B., zetelt op de grondslag van het geloof. Arbeiders, ongevraagd en ongewild zullen wij voor U blijven vechten, door U te brengen een betere tijd, waarin Uw vrijheid niet alleen zal bestaan in de vrijheid op Uwe wijzen met vrouw en kinderen te verhongeren.

Wij hopen en vertrouwen, dat eens de tijd zal kornen, waarin U Uw ware vrienden zult leeren kennen en onderscheiden van de misleiders.

Groep Vinkeveen-Waverveen
van de N.S.B.

zijn medemens en over te hebben, dat men het liever aan anderen overlaat, die blijkbaar wel tijd en moeite over hebben voor dit goede doel, ook al moge men het niet geheel eens zijn met de wijze van opzet en uitvoering".

REAKTIE VAN DE N.S.B.

De groep Vinkeveen-Waverveen van de N.S.B., reageerde hierop in een pamflet dat aanving met de volgende woorden:"

Dorpsgenoten. Voor de gehouden winterhulpcollecte hebben zich niettegenstaande dat de burgemeester een drietal oproepingen had laten opnemen in onze buurtblaadjes, zich buiten de N.S.B., geen collectanten aangemeld voor dit mooie werk ten bate van de armen in onze gemeente. Een persoonlijke oproep van de burgemeester aan de onderwijzers van de verschillende scholen was eenzelfde lot be-

schoren. Ten einde raad is onze beweging ingevallen met een twintigtal mannen omtenminste niet de schande over ons dorp te doen gaan, dat in Vinkeveen geen mens iets voor de armen wilde doen". De N.S.B., was blijkbaar ook goed geïnformeerd over de verdeling van de f.500,-. In hun pamflet wisten zij te melden dat er 17 uitkeringen waren gedaan, verdeeld over 8 katholieke, 4 hervormde, 2 gereformeerde en 3 N.S.B.- gezinnen. De plaatselijke N.S.B., wilde hiermee vaststellen dat er meer uitgekeerd werd dan er werd opgehaald en dat de uitkeringen niet voor een bepaalde bevolkingsgroep waren bedoeld, namelijk de N.S.B.-ers. De druk van Wmterhulp Nederland om collectanten te werven werd steeds groter, maar het baatte niet. In het najaar van 1942 deed men een beroep op de ambtenaren, maar deze voelden

er niets voor. Aan de provinciaal directeur schrijft de burgemeester dat dit ook moeilijk voor hen is omdat zij overladen zijn met werk, evenals het politiepersoneel. Bovendien vindt hij het onjuist dat deze uit een oogpunt van prestige als collectant optreden. Voor hem zelf legde hij deze maatstaf niet aan want bij het doorgeven van het bedrag van de opbrengst deelt hij mede dat hij wegens het gebrek aan collectanten zelf heeft meegewerkt. De opbrengst was f. 5,— lager dan de vorige collecte en de burgemeester stelde vast dat de stemming voor de "Winterhulp" bij de bevolking lauw was. In het algemeen voelde men er niets voor. In januari 1942 bracht de collecte f. 10,— meer op en hadden de beide in Vinkeveen gestationeerde veldwachters als collectant meegedaan. Hun enthousiasme zal zeker niet groot geweest zijn en waarschijnlijk

hebben andere motieven een rol gespeeld om zich als collectant in te zetten.

Overigens taande het enthousiasme van de burgemeester eveneens hetgeen bleek uit een brief welke hij op 13 oktober 1943 schreef aan de provinciaal directeur van "Winterhulp". Hij voelt zich gepasseerd en schrijft: "Tot mijn grote verwondering schijnt de laatste tijd alle correspondentie betreffende "Winterhulp" te worden gezonden aan het Buurtschapshoofd van de Nationale Volksdienst. Althans, mij bereikte als plaatselijk directeur van de Winterhulp Nederland geen enkel gegeven betreffende de te houden collecten. Zo moet ik bijvoorbeeld uit de courant de datum der j.l. gehouden buscollecte vernemen en weet ik tot heden niet wanneer de andere collecten moeten worden gehouden, hoe de samenstelling van de collecten zal zijn, hoe de uitkeringen zullen geschieden enz. Mocht dit inderdaad de bedoeling zijn dan verzoek ik u mij van alle bemoeiingen met de "Winterhulp"-collecten en uitkeringen te willen ontheffen.

In augustus 1941 is Mühlradt 10 jaar burgemeester. Zelf staat hij hierbij uitvoerig stil en zegt in de raadsvergadering, welke tevens de laatste vergadering is die hij voorziet, dat hij nooit naar populariteit heft gestreefd omdat hij daar een gruwel aan heeft. Het is voldoende dat het volk weet dat de burgemeester voor eenieder bereikbaar is. Hij zegt verder: "Meer dan eens heb ik mij afgevraagd wanneer het tijdstip van

heengaan zou zijn gekomen. De nood der tijden maakt weliswaar dat de vervulling van het ambt van burgemeester hoe langer hoe zwaarder wordt, dat van het beleid meer dan ooit het uiterste wordt gevergd, doch zolang God mij de kracht daartoe geeft, hoop ik uitsluitend in het belang van deze gemeente mijn ambt zo lang waar te nemen, dat de rust en de vrede zal zijn weergekeerd en de gemeente zonder al te grote schokken door de branding van deze tijd zal zijn heengekomen".

In deze vergadering neemt hij tevens afscheid van de raadsleden omdat ingevolge een besluit van de rijkscommissaris het functioneren van de gemeenteraden wordt stilgelegd. De taak tot het besturen van de gemeente komt nu volledig op zijn schouder neer en hij ziet dit als een zeer zware opgave. Het ambt wordt hem te zwaar en zelf schrijft hij dat hij sinds november 1944 door ziekte verhinderd was zijn ambt naar behoren uit te oefenen. De bezetter grijpt pas in februari 1945 in, toen de N.S.B.-er Hetteema, voordien burgemeester van Temeuzen, dat dan inmiddels bevrijd was, tot burgemeester van Vinkeveen en Waverveen en Abcoude werd benoemd. Tijdens de bevrijding komt Hetteema door een motorongeluk om het leven. Toen op de avond van de 4e mei het lid van de ondergrondse Van Spengen bij Mühlradt het illegale blad De Luistervink in de brievenbus deed, stond de burgemeester hem op te wachten en nodigde hem uit binnen te ko-

men. Er werd toen een fles wijn opengemaakt en gedronken op de bevrijding die nu werkelijkheid was geworden. Na de capitulatie van de Duitsers krijgt Mühlradt op 16 mei van de Commissaris van de Koningin te horen dat hij zich dient te onthouden van de uitoefening van zijn ambt als burgemeester, totdat er gelegenheid is geweest, om de verschillende bezwaren te onderzoeken, welke zijn gerezen tegen zijn beleid gedurende de bezettingstijd.

In een brief van 19 november 1945 van het centraal orgaan op de zuivering van het overheids-personeel werd de burgemeester ten laste gelegd dat hij in juni 1942 toetreden was tot de Nederlandse Volksdienst. Nog veel meer dan de "Winterhulp" was het duidelijk dat deze organisatie, die zich eveneens bezig hield ledigen van de sociale nood, een nationaal-socialistische organisatie was. De leden kwamen nagenoeg alleen uit de "foute" sector. In zijn verweer zei Mühlradt dat hij ambtshalve in zijn gemeente met de leiding hiervan was belast. De gemeente Vinkeveen en Waverveen telde verhoudingsgewijs een groot aantal N.S.B.-ers. Daarom werd er in september 1942 een groepshuis van de N.S.B. geopend. Hem werd verweten dat hij de opening bijwoonde. Vervolgens werd hem kwalijk genomen dat hij in september 1944 inwoners opriep om wacht te lopen. Die burgers moesten dan voorkomen dat door de illegaliteit sabotagedaden werden verricht. Ook was hij aanwezig bij de installatie

van de N.S.B.-er Doude van Troostwijk als burgemeester van Mijdrecht. Hem werd bovendien verweten dat hij nooit aanwezig was op de bijeenkomsten van de burgemeesterskringen. Juist door de contacten met de "goede" burgemeesters zou hij een standvastiger beleid tegenover de bezetter hebben kunnen voeren. Mühiradt voerde aan dat zijn suikerziekte dit hem belette omdat de fiets zijn enige vervoermiddel was.

KONTAKT MET

HUURNINK

Doorslaggevend was zijn contact met de N.S.B.-er Huumink. In 1942 en in 1943 heeft hij zeer veel moeite gedaan om deze persoon, die door hem al was aangesteld als hoofd van de controledienst en de ordepolitie, eveneens benoemd te krijgen tot onbezoldigd gemeenteveldwachter. Hij noemde hem in alle opzichten betrouwbaar en vermeldde tevens dat Huumink de beschikking had over een auto en een motorboot welke hij graag ter beschikking wilde stellen. Toen de zoon van Huumink, die dienst genomen had bij de Wafien SS, moest trouwen, omdat hij naar het front vertrok, was de burgemeester aanwezig bij de feestmaaltijd. Achteraf zei Mühiradt dat hij dat beter niet had kunnen doen. Volgens de burgemeester hebben zijn contacten met Huumink, die zelfde N.S.B. in Vmkeveen een "soepzootje" noemde, veel onheil voorkomen. Toen de N.S.B. jeugdstorm door het dorp marcheerde, gaf dat

aanleiding tot relletjes omdat de goedwillende burgers dat niet namen. Contacten met Huumink leidden ertoe dat het marcheren ophield en dat de N.S.B. geen biljetten meer in het dorp ophing. Toen er geruchten gingen dat dokter Bijleveld opgepakt zou worden als gijzelaar dook deze onder. Door een gesprek met Huumink kon Bijleveld zijn praktijk weerhervatten. De burgemeester was ook enige tijd geabonneerd op de Deutsche Zeitung in den Niederlanden maar dat was volgens hem om

zich verder in het Duits te bekwamen.

De maatregelen van de bezetter werden door hem consequent uitgevoerd. Zo stond hij erop dat de bevolking de radio's inleverde, zelfs met ombouwkast en losse luidsprekers. Toen het verzorgingshuis Mariaoord dit niet deed, reageerde hij heftig. Hij zag er tevens op toe dat aan de inleveringsplicht van de veriofgangersregisters, het in beslag nemen van jachtgeweren en buitenboordmotoren en het inleveren van lood en koper stipt

werd voldaan. Hij gedroeg zich dan bazig en grof tegenover het publiek.

POSITIEVE REAKTIES

Toch waren er ook mensen die hem anders beoordeelden. J. de Vlies, toendertijd leraar wiskunde te Amsterdam, die later landelijke bekendheid zou krijgen als directeur van het bouwbedrijf Bredero, had in 1941 een zomerhuisje aan de Groenlandse kade. In maart 1944 moest hij zijn Amsterdamse woning verlaten omdat de Duitsers hem op de hielen zaten. Hij was o.a. sabotagecommandant van de Binnenlandse Strijdkrachten van de groep Abcoude-Baambrugge. De Vries verklaarde na de oorlog dat hij zich een goed oordeel had kunnen vormen over Mühlradt. Volgens hem was het beginsel van de burgemeester: hoe breng ik mijn gemeente zo goed mogelijk door de bezettingsjaren heen, dat niet eenvoudig was vanwege het grote aantal N.S.B.-ers en onbetrouwbare elementen in de gemeente. Toen de Sicherheitsdienst De Vries op het spoor kwam, heeft Mühlradt hem steun verleend en als hij valse papieren nodig had, kon hij bij hem terecht. Hij was bekend met het illegale werk dat in Vinkeveen werd verricht en deed er niets tegen. Mühlradt verklaarde tegenover de zuiveringscommissie dat hij de illegaliteit geldelijk had gesteund en na de landingen in Normandië in contact had proberen te komen met de Binnenlandse Strijdkrachten, hetgeen

niet lukte. Ondanks druk van N.S.B.-zijde had hij zich met kracht verzet tegen de benoeming van N.S.B.-ers op de secretarie. Voor de oorlog had hij inderdaad Duitse sympathieën maar die waren tijdens de bezetting verdwenen. De plaatsvervangend commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten, H. Berkelaar, deelde mede dat de illegaliteit pistolen bij de burgemeester had weggehaald omdat zij deze nodig hadden. De burgemeester verzette zich eerst hier tegen maar later berustte hij erin. Het oordeel van Berkelaar was dat de burgemeester gedurende de bezettingstijd een slappe houding had aangenomen. Dit oordeel had ook de Commissie van Advies Zuiveringsbesluit 1945. Zij concludeerden dat de Vinkeveense burgemeester door een pro-Duitse inslag in het begin overtuigd was van de Duitse overwinning. De maatregelen welke van Duitse zijde van hem geëist werden voerde hij daarom consequent uit en gaf hieraan volle medewerking omdat hij bang was dat bij niet uitvoering of tegenwerking, maatregelen van de Duitsers zouden komen, die niet in het belang zouden zijn van de gemeente. Hij vreesde ontslag maar was niet omkoopbaar en geen profiteur. Het eenstemmig advies luidde dan ook: de verhouding van de burgemeester met de N.S.B.-er Huumink heeft hem in enige gevallen in staat gesteld de belangen te dienen van zijn ingezetenen, maar hij heeft ten opzichte van de betekenis en de verantwoordelijkheid van zijn ambt het

algemeen vertrouwen verloren. De Commissaris van de Koningin schreef over Mühlradt aan de minister: de burgemeester van Vinkeveen en Waverveen, een plattelandsgemeente met weinig bezettingsmoeilijkheden, heeft blijk gegeven van Duitse sympathieën en is verregaand slap in zijn optreden geweest. Hij is niet te handhaven. Direct na de bevrijding was de burgemeester van Abcoude, baron Bentinck al als waarnemer benoemd. Mühlradt zelf had met het oog op zijn leeftijd op 9 mei 1945 zelf al ontslag gevraagd. De minister neemt het advies van de commissaris van de koningin over en verleent hem met ingang van 26 februari 1946 eervol ontslag. Op 4 augustus 1963 is hij overleden te Zeelst, 83 jaar oud. De nabestaanden sturen de gemeente Vinkeveen en Waverveen een rouwkaart. De gemeente stuurt een condoleancebriefje terug.

Gegevens voor dit artikel zijn ontleend aan: Gemeentearchiefvoormalige gemeente Vinkeveen en Waverveen Ministerie van Justitie, Directie Bestuurzaken, C.A.B.R.-dossier. Ministerie van Binnenlandse Zaken, zuiveringsdossier Mühlradt. Algemeen Rijksarchief, Ministerie van Binnenlandse Zaken, afd. Binnenlands Bestuur 1879-1950 nr. 2041.

JOHANNES ROELEVELD PREPARATEUR EN UITVERKORENE

door Hein Röling

In april 1982 haalt een in Mijdrecht geboren inwoner van Eerbeek de binnenlandse en buitenlandse pers. Door de politie van Brummen wordt op last van de officier van Justitie beslag gelegd op een kwart miljoen opgezette dieren, vogels, vlinders, stenen en dergelijke. Als reden wordt opgegeven: het in gevaar brengen van de volksgezondheid en het in het bezit hebben van beschermde dieren. Wie was deze Johannes Roeleveld en wat ging er vooraf aan dit geruchtmakende en trieste einde van zijn levenswerk.

Johannes Gijsbertus Roeleveld wordt in Mijdrecht geboren op 26 maart 1910 als tweede zoon uit het gezin Roeleveld-Regtvoort. Zijn roepnaam is Jo. De familie maakt deel uit van een oude Rooms-Katholieke agrarische familie waarvan de wortels in Kamerik liggen. Men woont in Wijk C nr. 29. Na de straatnaamgeving van 1946 is dat Mijdrechtse Dwarsweg 15, met de komst van de industrie wordt dat Industrierweg 77. De boerderij is enkele jaren geleden afgebroken om plaats te maken voor de uitbreiding van het industrieterrein. Na Jo wordt er nog een meisje geboren. Na het bezoeken van de R.K. lagere school in Mijdrecht werkt hij mee op het ouderlijke bedrijf. Volgens mensen die hem in die dagen kenden had hij een meer dan gemiddelde belangstelling voor godsdienst en ook een heel actieve beleving ervan. Hij is dan al heel erg geïnteres-

seerd in alles wat er rond de boerderij aan dieren voorkomen. Hij begint met het verzamelen van eieren en vogelskeletten en al heel vroeg met het opzetten en

prepareren van vlinders en dieren uit zijn omgeving, later ook de dieren die hij zelf afschiet, volgens leeftijdsgenoten was hij ook al vroeg een ervaren stroper. Volgens zijn eigen zeggen is hij al op 5-jarige leeftijd geroepen

tot het verzamelen en het bewaren van dieren en vogels. Het is echter wel duidelijk dat de op 18 augustus 1915 gedateerde vergunning die hij in later jaren toonde bij rechtzittingen, pas vele, vele jaren later is gemaakt. Kennissen en burens die in die jaren in het huwelijksbootje stappen krijgen steevast een opgezette vogel kado. In 1932 is hij al een regionale bekendheid en op 12 oktober van dat jaar weidt de Katholieke Illustratie al een fotopagina aan zijn bijzondere hobby en werk. In december 1935 overlijdt zijn vader en op 7 mei 1937 treedt zijn broer in het huwelijk en neemt de boerderij van zijn moeder over. Jo vertrekt dan in oktober naar Zuilen waar hij aan de Amsterdamsestraatweg gaat wonen en daar naam maakt als PREPARATEUR. Dat beroep zal hij tot zijn dood blijven uitoefenen, (volgens zijn eigen opgave is hij conservator). In 1936 was echter de vogelwet

aangenomen. Die regelt o.a. welke dieren beschermd zijn en niet mogen worden vervoerd, opgezet of verhandeld. Deze wet is later vele malen aangepast en vooral aangescherpt. Ook het vergunningstelsel en de ont-heffingen zijn bij deze wet gere-geld. Vele jaren heeft Jo Roeleveld gepoogd om een ver-gunning voor het in bezit hebben van beschermde dieren te krij-gen. Ondanks diverse toezeggin-gen is het hem niet gelukt. Het is deze wet van 1936 en als gevolg daarvan de steeds terugkerende aanvaringen met de controleurs en inspecteurs van de jacht- en vogelwet, politie en justitie die het leven van Jo Roeleveld uit-eindelijk zal bepalen. In 1938 is er al de eerste inbeslagname van een aantal dieren. Het is de eer-ste van meer dan 30 invallen die in de loop der jaren hebben plaatsgevonden. Jo start een soort museum en begint een prachtige verzameling op te bou-wen. Vanuit de jachtwereld is er veel belangstelling en ook veel opdrachten voor prepareerwerk. Jachttrofeeën waren - en zijn nog wel - heel gewilde wand-versieringen. In 1944 leert hij zijn vrouw - de in Rotterdam ge-boren Johanna Christina Luckera-th - kennen en hij heeft dan in zijn "Museum Natura" al een grote collectie bijeenge-bracht. Die bestaat niet alleen uit opgezette vogels en dieren uit de hele wereld, ook schedels eieren, botten, stenen, vlinders en schel-pen behoren er toe. Veel belang-rijke en unieke boeken over de natuur en de jacht, foto's, pren-ten, platen, jachtattributen enz. In

1948 en 1954 worden twee zo-nen geboren - Karel en Ruud. De familie woonde toen aan de Groen van Prinstererstraat in Utrecht. Het huwelijk werd pas op 28 mei 1963 te Utrecht vol-trokken. Voor de periode 1945-1960 was het heel ongewoon - met name op het platteland - dat er bewust buiten het huwelijk kinderen ge-boren werden. Met het reeds ge-noemde stropen en met de vele aanvaringen met de sterke arm, duidt dat er op dat Jo Roeleveld met de gevestigde orde op ge-spannen voet leefde. In 1951 weer een grote inval en worden er enkele vrachtwagens be-schermd dieren meegenomen.

Vanaf die periode begint er lang-zaam aan in zijn gedachtenwe-reld wat te veranderen. De tegen-werking en de steeds terugke-rende confrontaties beginnen zijn karakter te veranderen. In 1952 wordt er in Eerbeek op de Veluwe een huis gekocht, "De Takkebos". Een eenzaam gele-gen villa met een stuk bos van drie hectare aan de rand van het Eerbeekse veld. In 1956 wordt dat definitief betrokken. Men leert Jo Roeleveld daar kennen als een vriendelijke maar wat zonderlinge man. Vanaf 1970 be-gint hij zijn greep op de realiteit te verliezen. Hij begint zich ge-roepen te voelen om als enig uit-verkorenen van de Heer zoveel

mogelijk dieren te verzamelen die dan op de jongste dag met hem zullen verrijzen. Alles wordt aan deze "Ark van Noach" ondergeschikt gemaakt, ook het huishouden. In 1977 wordt weer een grote hoeveelheid dieren in beslag genomen en dat is de druppel die de emmer doet overlopen. Hij zakt steeds verder weg in zijn zonderlinge denkbeelden. Rond het huis en in het erachter gelegen bosperceel verrijzen allerlei bouwsels en optrekjes om zijn steeds groeiende collectie op te bergen. De tuin wordt uitgegraven en ondergrondse kelders en bergplaatsen aangelegd. Hij begint dan ook met het opkopen van grote hoeveelheden voedsel, kleding, huisraad en dergelijke. In zijn geest heeft hij doorgekregen dat hij de redder zal zijn van enkele honderden vluchtelingen uit het westen van Nederland die na een grote ramp hun toevlucht tot "De Takkebos" zouden zoeken. Aan omstanders legt hij steevast uit "Een vreselijke ramp zal in het westen des lands een overstroming veroorzaken. Zes tot achthonderd mensen zullen in lompen gehuld tot mijn huis komen en daar met mij en mijn dieren bewaard blijven". Vanaf deze periode probeert hij ook zijn familieleden in West-Nederland over te halen om bij hem in "De Takkebos" of in de omgeving te komen wonen. Hij weet hun precies te vertellen waaruit de ramp zal bestaan, compleet met situatietekening. Een atoomramp aan de Engelse Oostkust zal een enorme vloedgolf veroorzaken die heel West-Nederland zal overspoelen. Ook

ons koningshuis zou omkomen. Dit idee resulteert in honderden vaten met voedsel die hij in die

jaren opkoopt en waar hij meer dan f 100.000,- aan besteed. Voor een deel gefinancierd uit de erfenis, die hij na het overlijden van zijn moeder in mei 1972, ontving. Hele winkelvoorraden worden door hem opgekocht in de omringende plaatsen zoals Dieren en Eerbeek en provisorisch bewaard in en om zijn huis en dat terwijl er voor de huishouding heel weinig geld beschikbaar was. De bevolking van de omringende dorpen geeft hem verschillende namen. Van ome Sjon in de begintijd tot "De Jezus van Eerbeek", "Halleluja" en "Noach de Tweede". Deze laatste naam gebruikt de zich inmiddels Johannes noemende Roeleveld zelf ook. De aanvankelijk vriendelijk mildspottende belangstelling is daarna omgeslagen in medelijden met de vreemde kostganger van Onze Lieve Heer, die hij toen geworden was. In april 1982 kwam het tot de geruchtmakende inbeslagname die zelfs

de wereldpers haalde. Meer dan 250.000 opgezette exemplaren werden in opdracht

van de Zutphense officier van Justitie, mr P. Cremers, in beslag genomen. Zeven wachtmeesters hadden er drie dagen voor nodig om alles in te laden en over te brengen naar enkele loodsens van de papierfabriek Hensen in Eerbeek. De kwaliteit van de in beslag genomen dieren is slecht, ze zijn als gevolg van de slechte bewaring aangetast door vocht en schimmel. Johannes Roeleveld heeft in zijn zieke brein nog hoop. Hij vindt het geweldig dat ze zijn dieren meenemen. Volgens de Schrift zal hij alles honderdvoudig terug krijgen. In mei 1982 wordt een deel weer teruggegeven, het betreft de niet beschermde dieren. De slechte staat van voor de inbeslagname en de ondeskundige behandeling en bewaring hebben hun tol geëist. Er is weinig meer bij wat nog in goede staat is. De vlinderverzameling is voor een deel slechts stof; schelpen - beenderen - stenen alles door elkaar teruggegeven, kaartjes verwisseld enz.

Meteen heeft de politie weer enkele pas opgezette uilen in beslag genomen. De man weet kennelijk van geen ophouden, zucht de Zutphense officier van Justitie. De straf die door de Zutphense rechtbank op 16 december uiteindelijk wordt opgelegd is vier weken voorwaardelijk en een boete van f 1.200,-. De gevangenisstraf is voor het verboden wapenbezit en de boeten van 3 x f 100,- en 3 x f 300,- zijn voor de overtreding van de jachtwet. Het vonnis is duidelijk milder dan wat de officier van Justitie eiste, die vorderde vier weken en f 11.000,- boete. De in beslag genomen beschermde dieren worden niet teruggegeven. Johannes verliest vanaf dat moment alle gevoel voor realiteit en sluit zich volledig op in zijn eigen waanwereld. Hij gaat in hoger beroep tegen de overtreding van de jachtwet. Alleen het beroep voor verboden wapenbezit (enkele oude en antieke jachtgeweren en buksen) wordt behandeld. Tegen een vonnis van de rechtbank inzake overtredingen is - na bevestiging door de Hoge Raad - geen beroep mogelijk. Johannes begrijpt dat niet en wil toch over zijn vogels praten. Met de wens "De Here Jezus zegene U allen" neemt hij op 29 april 1983 afscheid van Hofpresident mr H. van Heyningen en de raadslieden van het Arnhemse gerechtshof. Het leven met Johannes is niet gemakkelijk en zijn vrouw gaat vanaf januari 1986 dan ook bij haar zoon Ruud wonen in Laag-Soeren, niet zo ver daar vandaan. De oude man vereenzaamt en

loopt in lompen rond op zijn bosterrein. Op een oude rammlende fiets waar allerlei kruiken en pannetjes aan hangen rijdt hij door de omgeving en weet soms de weg naar huis niet meer te vinden. Op het laatst slaapt hij niet meer in het grote huis, maar in een smerig schuurtje diep in het bos. Als gevolg van ondervoeding en uitdroging is hij in juli 1988 niet meer in staat om op te staan en als zijn zoon Ruud zijn dagelijkse bezoeken aan zijn vader brengt vindt hij hem op de vloer van de huiskamer. Directe overbrenging naar het Lukas Ziekenhuis in Apeldoorn en de goede zorg daar kunnen niet voorkomen dat hij na twee dagen op 78-jarige leeftijd een natuurlijke dood sterft. Hiermee kwam een eind aan het leven van een diep religieus mens. Hij noemde zich een trouwe slaaf van de Heer en was er vast van overtuigd dat Jezus zelf hem zou komen ophalen via een door hem gebouwde brug en door een gouden poort (elke paar jaar werd die weer met een busje bronzen verf opgeknapt). Alles wat hij voor zijn Heer gedaan had, zou hij duizendvoudig terugkrijgen.

Wat rest zijn de grote aantallen geheel of gedeeltelijk geprepareerde dieren verspreid over het grote terrein, in de uitgegraven tuin (die een vijver had moeten worden), in de kelders, schuurtjes en diverse bouwsels. Geweldige voorraden levensmiddelen waarvan het grootste deel al niet meer geschikt is voor consumptie: Knackebród, suiker, peulvruchten, zout, meel, tutti-frutti,

deegwaren enz. Ook kleding, schoeisel, sokken, fietsen, kinderwagens, huisraad en nog veel meer. Op het terrein wordt ook nog een bijna vergaan kerkje aangetroffen. In de loop van de daaropvolgende maanden wordt door de beide zonen samen met goede vrienden orde in de chaos geschapen. De onbruikbare en geheel of half vergane voorraden en de vernielde, beschadigde en door vocht aangetaste dieren en vogels worden beetje bij beetje verbrand. Een triest einde van deze met veel liefde en buitengewone vakbekwaamheid bijeengebrachte collectie. Er is nog veel waardevol en uniek materiaal dat door de zonen in overleg met mevrouw Roeleveld klaar wordt gemaakt voor een veiling in de herfst van 1988 in Amsterdam. Het levenswerk van Johannes Roeleveld had bij een zorgvuldige opzet en begeleiding ongetwijfeld een wereldverzameling kunnen worden. De gedachten en ideeën zoals hij die vanaf 1970 begint uit te dragen en die hij op anderen poogt over te brengen hebben hem zijn grip op de realiteit volkomen doen verliezen. Naast deze geestelijke verwarring en zijn afkeer van recht en wet was het zijn grootste fout dat hij nooit iets echt afmaakte, maar steeds weer aan iets nieuws begon. Johannes geloofde vast in zijn opdracht en voelde zich ondanks zijn waanzin niet ongelukkig. Zijn Heer waar hij zo hard voor zwoegde, zal hem zeker daarvoor belonen.

1881-1981 100 JAAR CHRISTELIJK ONDERWIJS AMSTELHOEK

door Jan Rouwenhorst

Dit jaar sluit de Christelijke basisschool "De Amstelbuurt". Daarmee komt een eind aan 115 jaar lager onderwijs in de Mennonietenbuurt van de Ronde Venen. Momenteel bezoeken zo'n veertig leerlingen de school, die daarmee ruim onder de wettelijke opheffingsnorm van 102 kinderen zit.

In een terugblik wordt duidelijk dat in de loop der tijd zowel de grondslag als de sociale functie van de school ingrijpend veranderen.

De school is op 4 november 1881 in gebruik genomen. Twee jaar eerder verleent koning Willem in rechtsbevoegdheid aan de Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs te Uithoorn. Heel Nederland is dan in de greep van de zogenaamde schoolstrijd. Het gereformeerde karakter van het te geven onderwijs staat de oprichters van de school helder voor ogen. De kerkelijke betrokkenheid is duidelijk. De eerste vergadering van het schoolbestuur vindt plaats in het vergaderkamertje van de kerkeraad en dominee G.J. van Limburgh wordt gekozen tot voorzitter.

Het is dan nog niet zeker waar de school zal worden gebouwd: aan de kant van Mijdrecht of in Uithoorn. In 1880 wordt de lokatie van de school bepaald door de aankoop van een perceel - met daarop een café - in de Mennonietenbuurt. Daarmee is een bedrag van 1700 gulden ge-

Ds. G.J. van Limburgh

moeid. Acht maanden na het leggen van de eerste steen vindt de "plechtige inwijding der school met den bijbel" plaats. Tien jaar later bezoeken meer dan 200 kinderen de onderwijsinstelling. Uit de notulen van de feestelijke opening blijkt dat die gebeurtenis "gewis op velen een diepen indruk maakte". Diverse sprekers - waaronder enkele dominees - geven "op ondubbelzini-

nige wijze blijken van hunne ingenomenheid met de opening". Bovendien is er financiële meevaller: een inzamelingsactie levert 63 gulden op. Dat komt de jonge vereniging goed van pas, want de school komt niet in aanmerking voor overheidssubsidie. Alle kosten moeten uit eigen middelen betaald worden.

Hoe diep de emoties van de schoolstrijd zijn geworteld, wordt duidelijk in onderstaande tekst uit "Toen en nu! Leesboek over de geschiedenis van het vaderland voor de christelijke scholen". Het schoolboek stamt uit 1924 en is in 1951 aan een twaalfde druk toe. De standplaatsgebondenheid van de auteurs W.G. van de Hulst en R. Huizinga staat niet ter discussie.

"Kijk! Daar staat een school, 't is een mooi gebouw met een hoge stoep en een brede deur. 't Heeft mooie gangen, en ruime lokalen, en de banken zijn keurig ge-

verfd, en er hangen heel mooie platen en landkaarten aan de wand. Er zijn boeken en leien en schriften in overvloed... "Openbare School" staat met grote letters op de gevel.

Kijk!... en daar ginds in het achterstraatje staat nog een school. Och, wat een armelijk ding! (...) Welja! De oude verve-loze banken staan op lange rijen, en er hangen géén mooie platen aan de muur. Het jasje van de meester is erg oud en erg kaal; en de landkaart heeft hij zelf getekend, wel duidelijk, o, maar lang niet zo mooi als de landkaart ginds. En de boekjes, waaruit de kinderen lezen moeten, zijn erg oud en erg versleten. Och, wat een armelijk schooltje is dat... "School met de Bijbel" staat geschilderd boven de deur.

Wat vreemd is dat!... Waarom is die ene zo rijk, die andere zo arm? De knappe mensen, die de baas waren in het land, en de mannen, die de koning hielpen in de regering en de wetten maakten, - zij wilden het zo. Zij zeiden: "(Wij) zullen mooie scholen bouwen, en dan kunnen we later de gevangenen wel afbreken. Een knap en geleerd volk zal een goed, en braaf volk zijn!" Ja, dat dachten ze heus. Maar van Godsdienst op de school wilden ze niets weten. Alle kinderen: Protestanten en Rooms en Joden moesten samen leren. Maar als er nu op zo'n "Openbare" school van de Heiland verteld werd, zouden de Jodenkinderen boos worden misschien. En als er van Luther en

de "kettters" verteld werd, zouden de Roomse kinderen boos worden misschien. En als er gebeden werd tot God, zouden de kinderen van ongelovige ouders boos worden misschien... Neen, dat mocht niet. En de wijze mannen, die de wetten maakten, zeiden: "Geen Godsdienst op de school. Als de kinderen maar knap worden, dat is nog veel beter!"

Maar er waren toch ook mensen genoeg in 't land, die heel anders dachten. Zij zeiden: "Knapheid en geleerdheid zijn veel waard, maar zij kunnen toch nooit de mensen goed en gelukkig maken. Het ware geluk woont niet in het hoofd maar in het hart, dat God liefheeft."

En die mensen zeiden ook: "Onze kinderen moeten ook op school van de Here Jezus horen vertellen en van Zijn Liefde voor zondaren. Zij moeten in de Bijbel leren lezen. Daar moet gebeden en gedankt worden; - evengoed als thuis.

Welnu, dan moesten zij het zelf maar betalen, vonden de mannen, die in het land alles te zeggen hadden. (...)

't Was heel onrechtvaardig. (...) 't Waren moeilijke droeve dagen voor menigeen. Er kwam hulp. Die man heette Groen van Prinsterer. (...) Hij was een warm vriend van de Christelijke school. Groen van Prinsterer stond lange tijd alleen. (...) Hij was een held. (...) Groen van Prinsterer is gestorven; maar andere mannen stonden klaar om

de strijd, die hij begon, voort te zetten; - de strijd voor het Evangelie en de Christelijke school. Twee mannen stonden vooraan. Dat waren dr. Kuyper en Jhr. de Savomin Lohman. Zij hebben veel voor ons land en ons volk gedaan. Hun namen zullen niet vergeten worden.

Al groter werd het leger, waarvan Groen van Prinsterer de eerste aanvoerder was geweest. O, 't ging zo moeilijk! De haat tegen het Evangelie was zo groot. Toch wonnen ze (en) langzamerhand is ook het onrechtvaardig lot van de Christelijke school beter geworden. Hoe langer hoe meer bleek het, dat die Christelijke School toch eigenlijk de liefde van het volk had.

't Heeft wel tachtig jaren geduurd; maar eindelijk is de gelijkstelling van het Christelijk en het Openbaar onderwijs toch gekomen. In 1920 heft minister De Visser een nieuwe Schoolwet gemaakt; nu zijn alle scholen voor de wet gelijk. Dat is eerlijk."

In 1806 komt de Wet op het lager onderwijs tot stand. Daarin wordt bepaald dat er een nationale regeling komt voor het onderwijs op de lagere school. Als gevolg van de wet wordt de klassikale onderwijsmethode ingevoerd. De volksschool is bedoeld voor iedereen door het onderwijs te plaatsen in het teken van algemeen maatschappelijke en christelijke deugden. Voor oprichting van een school is toestemming nodig van de nationale overheid. Zowel orthodoxe protestanten

Mennonietenbuurt met de school, zoals Gerard de Vries die heeft gekend ±1912

als rooms-katholieken uiten al voor het midden van de 19e eeuw bezwaren tegen de verwaarlozing van het algemeen christelijke karakter van de openbare school. Bovendien voelen ze zich door de wet gehinderd bij de oprichting en het beheer van eigen scholen, die niet in aanmerking komen voor financiële steun van de overheid. Al voor het midden van de vorige eeuw laat de strijd op over de vragen in hoeverre het door de staat gestichte - openbare - onderwijs een christelijke karakter behoort te hebben en op welke wijze de godsdienstige inbreng tot uitdrukking komt. Met name vanuit katholieke en gereformeerde kringen ageert men tegen het openbaar onderwijs.

De Wet op het lager onderwijs van 1878 introduceert rijks-subsidie voor de openbare lagere scholen. Gelijktijdig worden verhoogde eisen gesteld aan de hygiëne, de bekwaamheid van onderwijsgevers en de bouw van scholen. Bovendien moet

het openbaar onderwijs op godsdienstig gebied strikt neutraal in plaats van algemeen christelijk zijn. De orthodoxe protestanten en rooms-katholieken zijn mordicus tegen.

Ze wensen overheidssteun voor hun - bijzondere - scholen en behoud van vrijheid van onderwijs. Het stichten van eigen scholen dringt zich bij hen als het ware op door de toenemende ontkerstening der openbare school en de angstwekkende afvloeiing der scharen van kerk en godsdienst. Beide groepen voelen zich miskend in hun overtuiging dat er een nauwe verbondenheid behoort te bestaan tussen kerkelijke richting en school. Ze eisen daarom beëindigen van de bevoorrechte positie van het openbaar onderwijs.

In 1889 wordt er een wet wordt aangenomen, waarin bepaald wordt dat ook het bijzonder onderwijs - en dus ook de school in

de Mennonietenbuurt - in aanmerking komt voor een rijksbijdrage. Het typeert de tijdgeest dat het schoolbestuur terughoudend reageert. "De voorzitter ontveinst zich niet het gevaar dat er verbonden is aan een eventueel uit te keren subsidie, die zo licht de veerkracht kan verlammen." Het bestuur is voornemens de rijksbijdrage te weigeren. Daarentegen is een kleine meerderheid van de ledenvergadering van de vereniging voor het aanvragen van de subsidie. De aanvraag wordt echter te laat ingediend en daarom wordt de overheidsbijdrage niet toegekend. Het betekent een tegenvaller van 800 gulden.

In het jubileumboekje, uitgegeven ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de school staat dat het protestants Christelijk onderwijs in Amstelhoek en omgeving zijn nut heeft bewezen en dat de Christelijke school nog steeds springlevend is. Tijdens het eeuwfeest wordt de naam van de school gewijzigd in "De Amstelbuurt".

In het boekje halen diverse oudleerlingen herinneringen op aan hun schooltijd in de Mennonietenbuurt. Opvallend is dat diverse schrijvers hun eigen schoolstrijd met de katholieke schooljeugd memoreren. Cor Spaans bezocht begin deze eeuw de school en schrijft: "Nog heel goed kan ik mij de strijd tussen de R.K. school (...) en onze school herinneren. (Die) werd met stokken uitgevochten en wij waren de kettters. Wij verborgen

de bonenstokken aan de Amstelkade onder water, maar op een dag haalde meester Gijsman ze weg en hadden we pech."

Nanne Vriend, die in de jaren '20 op school zat, schrijft - vanuit Califomië - zo'n 60 jaar na dato: "Een probleem was de Rooms-katholieke school tegenover de kerk in de Dorpsstraat (Schans). Het bezorgde de onderwijzers van beide scholen hoofdpijn. De jongens die aan de andere kant van de Amstel woonden, moesten langs de R.K. school. Vaak ontstonden er vechtpartijen en waren er bloedneuzen. De jongens van de R.K. school hadden een liedje dat onze jongens furieus maakte:

"Geriformeerde geuzen met de langeneuzen
met de lange nekken,
die de duivel in de hel kan trekken."

Ook anderen schrijven over "de rivaliteit en agressiviteit" tussen hun school en de R.K. school aan de andere zijde van de brug. "De geestelijke vader van het CDA, de heer P. Steenkamp, zal niet hebben kunnen overzien dat de jongens die toen zijn ogen dicht sloegen, dezelfde jongens zijn, die zijn latere kiezers zouden worden."

In 1924 telt de school 325 leerlingen en in 1930 wordt zelfs een gymnastieklokaal gerealiseerd. In november 1931 viert de school het vijftigjarig bestaan "op schoone en waardige wijze" en in "bleiden stemming". De

kinderen zingen liederen, spelen spelletjes en worden gefêteerd op een filmvoorstelling, waarbij "de lachspieren goed in beweging kwamen". Oud-leerlingen bieden de school een orgel aan. In de notulen wordt over het jubileum genoteerd: "Met grote dankbaarheid is er op waardige wijze feest gevierd. God zegene bij de voortduur onze school en stelle haar zoo lang als Hij het nodig en goed acht tot zegen van onze kinderen en tot heil van ons volk."

Al in de jaren '30 daalt het leerlingenaantal, mede door de oprichting van een school aan de Van Seumererdaan. De oprichting van die Hervormde school leidt tot "groot ongenoegen" bij het bestuur "dat door deze gang van zaken de functie van de school (die van Christelijk Nationaal) verloren zag gaan."

Na de Tweede Wereldoorlog ontstaan plannen voor de bouw van een nieuwe school; de oude is "verouderd en vervallen", in 1954 wordt de nieuwe, vijfklas-sige school opgeleverd. De bouwkosten van het nieuwe pand bedragen ruim een ton. Het zesde lokaal dat in 1963 gebouwd mag worden, kost anderhalve ton. Staan er dan nog ruim 200 leerlingen ingeschreven, het is al geruime tijd duidelijk dat het leerlingenaantal onomkeerbaar daalt. Op allerlei manieren probeert het bestuur leerlingen te werven. Er is zelfs aan andere scholen gevraagd om tijdelijk leerlingen over te schrijven, zo-

dat een hogere rijksbijdrage meer financiële armslag kan bieden.

In de strijd tegen het slinkend aantal leerlingen schaft het schoolbestuur in 1968 een bus aan. Vijfjaar lang worden dagelijks leerlingen gehaald en gebracht. In 1973 laat de schoolbus het afweten. "Al de goedwillenden, die uren en dagen eraan gesleuteld hebben geven de moed op." Voor vijftig gulden wordt de bus verkocht. In hetzelfde jaar duikt het leerlingenaantal onder de honderd.

Duidelijk is dat de sociale functie van de school drastisch is veranderd: het streng gereformeerde karakter maakt plaats voor oecumenische gedachten. Van grote streekschool wordt de onderwijsinstelling in Amstelhoek tot een buurtschooltje.

bronnen:

1881 - 1981 Honderd jaar Christelijk Onderwijs Amstelhoek, Thea Vrind, Paul Geel en Jaap Vrind (red.), 1981
Compendium voor politiek en samenleving in Nederland (Onderwijs), H. Daalder e.a. (red.), 1990.
Het beeld der vaderen, A.C. de Gooyer (samensteller), 1964.
Toen en nu, W.G. van de Hulst & R. Huijnga, 1951.
Honderd jaar christelijke buurtschool in de Ronde Vener van 29 oktober 1981.

VAN WESTERHOEVE NAAR MARIAHOEVE

door Fred de Wit

Sinds kort heeft de Mijdrechtse Rondweg aan de kant van het industrieterrein een geheel ander aanzicht gekregen. De firma Van Walraven heeft er een industriehal gebouwd welke mijns inziens er heel wat fraaier uitziet dan de andere industriehallen die verder op aan de Rondweg staan. De directie van Van Walraven heeft plannen om binnen afzienbare tijd de vóór de hal staande boerderij te slopen en daar dan eveneens een nieuw pand neer te zetten.

Een herkenbaar pand zal dan wederom tot het verleden behoren en dat zal dan niet de eerste keer zijn dat het aanzien van deze plek door menselijk ingrijpen drastisch wordt gewijzigd. Maar ook de natuur heeft zich hier op een geweldige manier doen gelden en ervoor gezorgd dat in de loop van duizenden jaren het uiterlijk steeds aan veranderingen onderhevig was. De polder veranderde van een wadden-gebied met een strand aan de Ing. Enschedeweg en een moeras-gebied met een veenpakket tot een plas omdat de mens de turf als brandstof nodig had, Diezelfde mens maalde het water weer weg om er een polder van te maken: de huidige polder Groot Mijdrecht. Dit laatste gebeurde ruim 100 jaar geleden en wel van 1874 tot 1880. Vandaar dat geen van de in deze polder staande boerderijen ouder is dan 1880. Het droogmalen van de polder ging met zo veel problemen gepaard dat er in Provinciale Vergadering van Utrecht

van een "janboel" werd gesproken. De overheid oefende onvoldoende toezicht uit op de droogmakingswerkzaamheden en wees de maatschappij, waarin burgemeester de Voogt en Klaas van Wieringen een belangrijke stem in het kapittel hadden, onvoldoende op haar taak. De gevolgen van het toenmalige mismanagement laten zich thans nog voelen in een grote mate van kwelwater. De boeren welke als eersten de polder in exploitatie brachten, hebben het wel geweten en de een na de ander ging failliet omdat zij de hoge polderlasten niet meer konden opbrengen en de drassige grond onvoldoende opbracht, in 1895 werden twee boerderijen van 35 en 30 ha voor de prijs van f. 2,— en f. 1,— verkocht en een van 30 ha bleek zelfs onverkoopbaar. Na de eerste wereldoorlog werd de toestand voor de boeren iets beter maar rooskleurig werd zij allerminst. Het is dus niet verwonderlijk dat na de tweede wereldoorlog, toen ons land en ook

Mijdrecht ging industrialiseren, men allereerst deze gronden voor industriegrond bestemde.

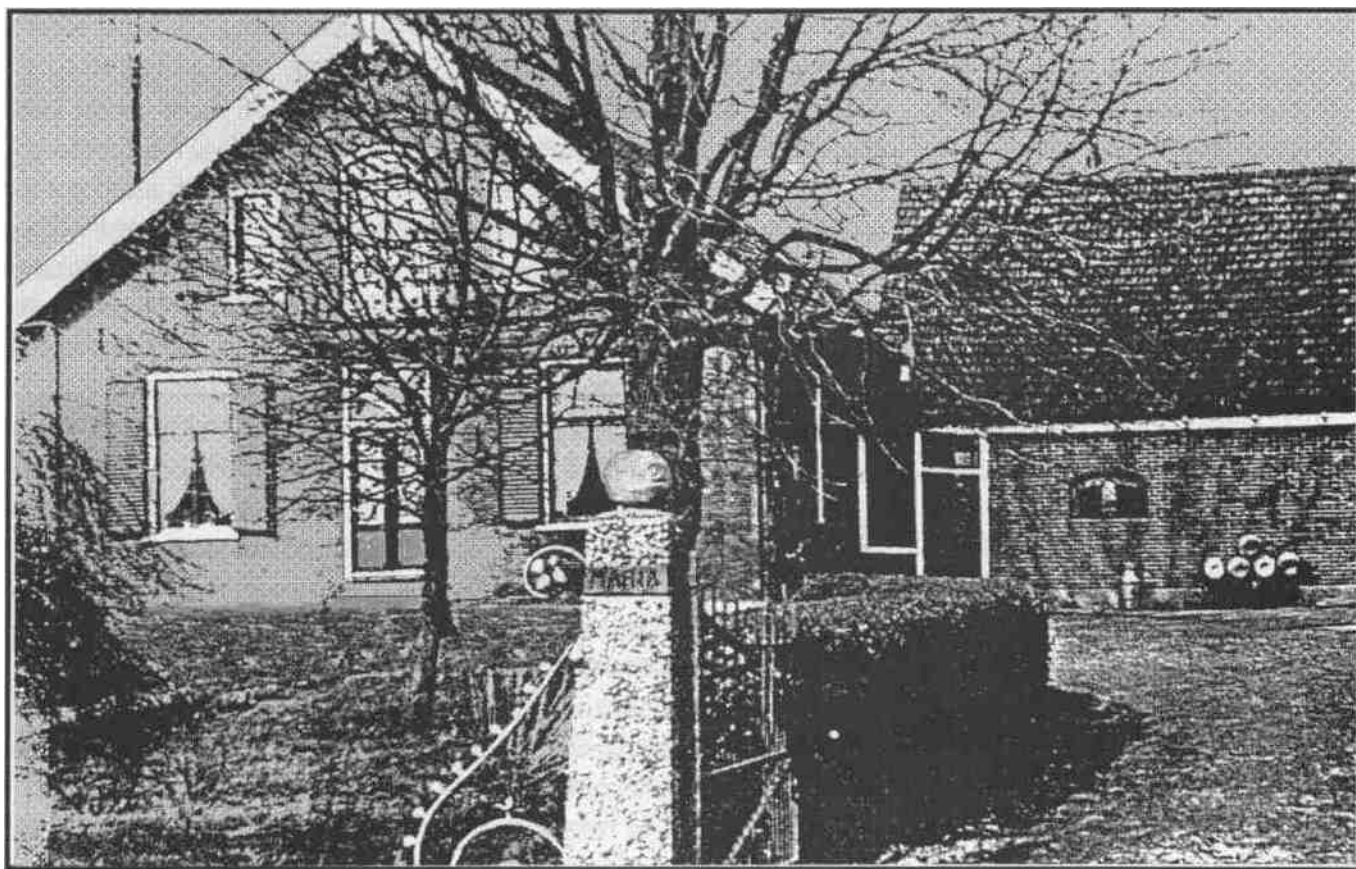
De laatste agrariër welke, voordat de boerderij in het bezit kwam van de firma Van Walraven, er zijn bedrijf uitoefende was Leen Berg, Hij werd eigenaar van de hoeve en de omliggende 36 ha op 7 mei 1947 en vestigde zich in Mijdrecht omdat zijn boerderij in Nieuwerkerk aan den Ussel moest wijken voor de woningbouw. Hij kocht de boerderij, "Westerhoeve" genaamd van de in Hilversum wonende zaadteler Dirk van der Ploeg, die op 28 oktober 1943 eigenaar van de boerderij en de landerijen was geworden. Leen Berg verhuisde met zijn gezin naar Mijdrecht maar veranderde wel de naam "Westerhoeve" in "Mariahoeve". Hij stelde zijn boerderij namelijk onder de bescherming van de Moeder Gods en kocht in het religieuze winkeltje van Jans van Leeuwen tegenover de R.K. kerk een

Mariabeeld dat in een klein kapelletje, dat in de boomgaard stond, werd geplaatst. Dat kapelletje was er overigens al. Tijdens de oorlog hebben er 11 onderduikers op de boerderij gezeten. Daar zij allen gespaard zijn gebleven, werd na de oorlog een Josef-kapelletje gebouwd. De toenmalige pastoor Van de Pavert heeft het kapelletje nog ingezegend. Het Josef-beeld is vermoedelijk door de vorige bewoner meegenomen. Leen Berg begon het bedrijf als een zogenaamd gemengd bedrijf omdat zijns inziens alleen de veeteelt onvoldoende op zou brengen maar hierin werd hij teleurgesteld. Toch bracht het bedrijf voldoende op maar daar hij niet alleen boer maar ook een goede handelman was, had hij al gauw door dat er met contant geld in

handen meer te verdienen was. Toen zich dan ook in 1953 de gelegenheid voordeed om een groot aantal hectaren grond te verkopen aan het Rijk voor de vestiging van het MOB-complex, waarop militaire goederen zouden worden opgeslagen, verkocht hij de weilanden aan de Genie. Op het Genie-terrein werden niet alleen loodsen maar ook als camouflage veel bomen geplant. Hierdoor kwamen er ook andere vogelsoorten naar Mijdrecht. Thans, anno 1996, wil het Rijk het MOB-complex verkopen en is de gemeente geïnteresseerd. De nieuwe bestemming is nog onduidelijk. In 1952 had de firma van Walraven, omdat deze moest uitbreiden, ook al een kavel grond van Leen Berg gekocht. Leen Berg boerde nog tot 1974. Toen vertrokken de

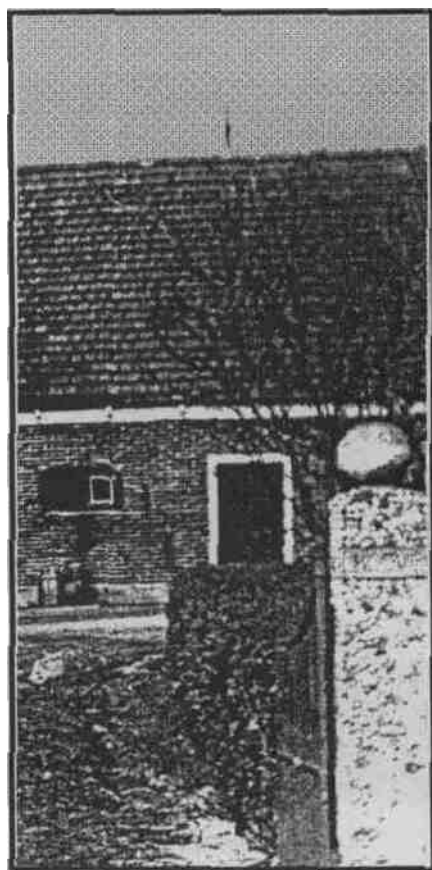
laatste koeien naar Groningen waar een van zijn zoons een boerderij had. Na de dood van Leen Berg, in 1988, bleef zijn vrouw nog twee jaar met een kleindochter op de boerderij wonen. Na haar vertrek werd het pand verkocht aan Van Walraven. Deze was dus de eerste en ook de laatste koper.

De eigenaar voor Leonardus Berg, Dirk van der Ploeg, heeft de boerderij maar kort in zijn bezit gehad. Deze kocht de gronden en opstallen op 28 oktober 1943 van Jan Bakker en had hierover de vrije beschikking met uitzondering van het gedeelte dat verhuurd was aan de toenmalige voetbalvereniging V.V.M. Waarom Van der Ploeg verkocht, is niet meer na te gaan maar veel plezier heeft hij van de aankoop niet gehad want hij

heeft hiervoor aanmerkelijk meer betaald dan Berg ervoor betaald heeft en op de transactie dus een behoorlijk verlies geleden.

Jan Bakker, afkomstig uit Grootebroek kocht de boerderij met landerijen op 20 maart 1941 van Willem Habben Jansen, zonder beroep, wonende te Harmelen. Ook Bakker heeft de boerderij "Westerhoeve" dus maar kortstondig in zijn bezit gehad. Bij de verkoop aan van der Ploeg hield hij er echter een voor die tijd behoorlijk bedrag aan over, namelijk f. 20.000,—. Gedurende de oorlog was het geld echter weinig waard en bovendien moest Bakker het bedrijf verkopen omdat hij het financieel niet redde en werd hij pachter op zijn eigen boerderij. Op 19 mei 1906 was Willem

Habben Jansen in het bezit gekomen van de boerderij welke hij verhuurde aan pachters. De eerste pachter, Rijnhout, heeft de hofstede gedurende 35 jaar beheerd. Willem Habben Jansen mocht zich eigenaar van meerdere gronden en boerderijen in Mijdrecht noemen. De boerderijen van Van Schalk en van Zijtveld aan de Tweede Zijweg hebben hem onder andere ook toebehoord. Gedurende de periode dat hij eigenaar was, werd de boerderij uitgebreid met stallen en schuren.

De boerderij zelf werd echter in 1902 gebouwd door Floris Adrian van Hall, een advocaat en commissionair in effecten welke te Utrecht woonde en de grond waarop hij de boerderij zou bouwen in 1888 kocht van Anton Ferdinand Lens, een Arnhemse bankier. Deze was op zijn beurt in 1884 weer eigenaar geworden door het grasland van de "Maatschappij tot drooglegging van de Plassen in De Ronde Veenen" te kopen, de maatschappij in wier opdracht de plas werd drooggelegd. Toch betrof het hier geen stuk drooggemalen grond want de maatschappij verwierf het weiland in 1873 toen men druk bezig was de plas droog te malen. Op de oude kadastrale kaart van 1832 is dan ook te zien dat dit stuk grond nooit onder water heeft gestaan maar een legakker was, welke gebruikt werd als weiland en om turf op te drogen. Verkoper was de Utrechtse student Daniël Maximilianus Maria Barend d'Hangest Baron d'Yvoy van Mijdrecht, die dit in 1856 had geërfd van Maximiliaan

Louis d'Hangest Baron d'Yvoy van Mijdrecht, wonende te 's-Gravenhage. Hij mocht de titel baron van Mijdrecht voeren omdat zijn familie sinds 1635 de erfopvolger was Nicolaas van Berck, welke de heerlijke rechten van Mijdrecht bezat. Maximiliaan Louis bezat eveneens de aangrenzende percelen waarop ooit het Proostenhuis heeft gestaan maar de familie heeft thans geen bezittingen meer in Mijdrecht.

Over een paar generaties zal niemand zich meer herinneren dat op deze plek eens een hofstede heeft gestaan. Wellicht wordt het eens gememoreerd wanneer de geschiedenis van de firma van Walraven wordt beschreven.

Dit artikel kwam tot stand dankzij de medewerking van Wil Berg en Ton Hagen.

'RADERBOOT' OVER DE WATEREN VAN DE POLDER BLOKLAND

door A.L.Th. Verhaar

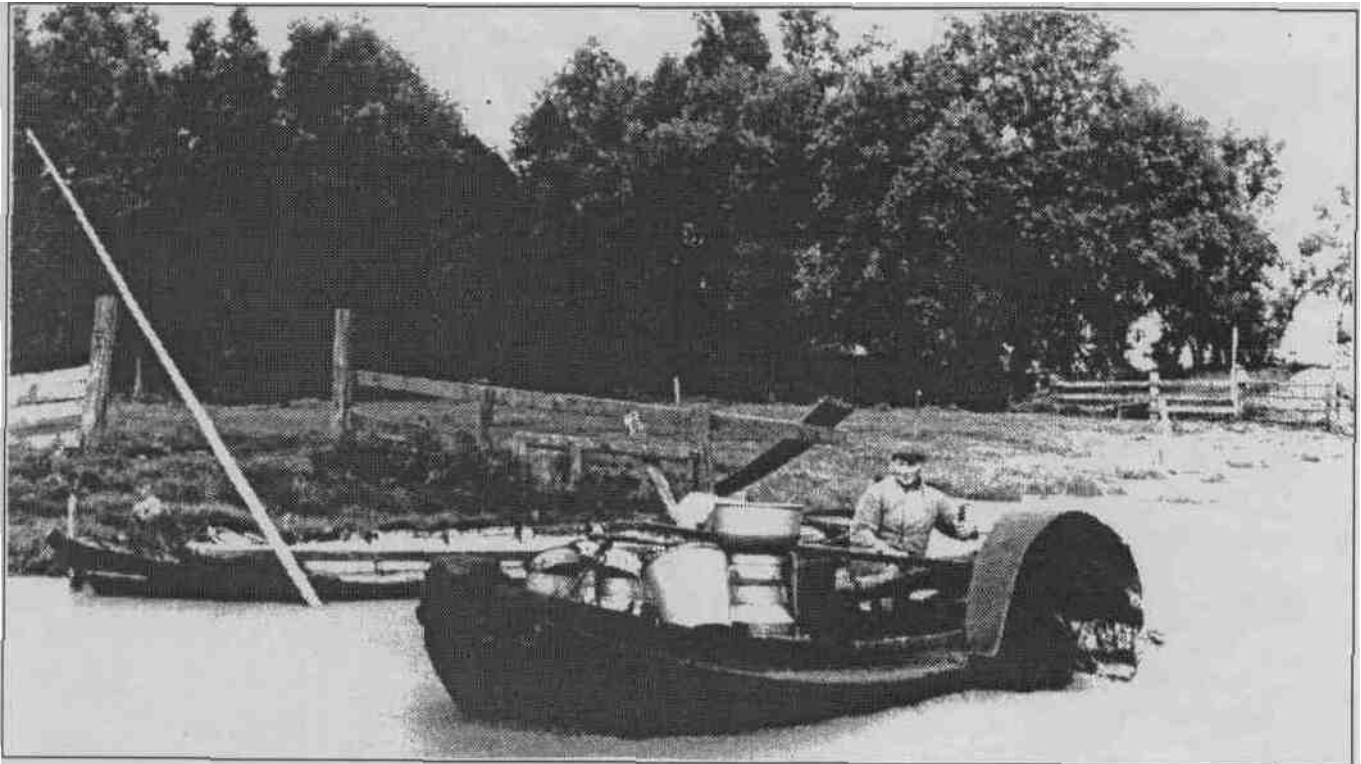
Met een 'Raderboot' volgens eigen ontwerp voer G. van Veen in de jaren zestig door de brede sloten van zijn boerderij naar zijn melkvee.

De boerderij, gelegen in De Hoef aan de Westzijde 12, was vroeger een zogenaamde 'vaarboerderij', evenals meerdere boerderijen in die omgeving. Bij een vaarboerderij waren sommige percelen weiland alleen over het water te bereiken. Het vervoer van het vee, het hooi en de mest ging over het water met behulp van een bok (een grote praam). Een bok onderscheidt zich van een praam door de grootte en doordat de voor- en achterplecht met losse plechtplanken zijn dichtgelegd. Her vervoer van het melkgerei

en de melk gebeurde met een roeiboet. Inmiddels was de melkmachine op de boerderijen geïntroduceerd. Om een melkmachine te laten werken had Van Veen in de jaren zestig in een roeiboet een dieselmotor van het Engelse type Petter laten monteren die een tweeledig doel had. Ten eerste om de roeiboet in de sloten -waarin maar een geringe diepgang mogelijk was - met behulp van een schoepenrad aan de buitenzijde, gemakkelijk te laten voortbewegen. Als tweede toepassing diende de motor als aandrijving voor de melkmachine.

Op het achterste deel van een ijzeren roeiboet, die was uitgevoerd met een roer, was een as gemonteerd waarop aan de linkerkant een schoepenrad was bevestigd en dat geheel werd aangedreven door de motor. Het totaal was een uniek gezicht dat voor een Amerikaanse toerist die in die tijd een poosje in De Hoef verbleef aanleiding was om deze foto te maken. De foto diende voor een Amerikaans vakblad voor de boerderij.

Met het melkgerei in zijn mechanisch voortbewogen boot gaat G. van Veen erop uit.

Historische Vereniging 'DE PROOSDULANDEN'

opgericht 20 september 1984

Doelstelling

De vereniging stelt zich ten doel de belangstelling te wekken voor de geschiedenis van De Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkelingen tot de regionale en lokale geschiedbeoefening in De Ronde Venen in de ruimste zin.

Bestuur

voorzitter monumentenzorg	P.C. Grundmann Herenweg 38, Wilnis	tel. 0297-281578
vice-voorzitter, genealogie en paleografie	H.J. Röling Middenweg 1, Mijdrecht	tel. 0297 - 561474
secretaris, heemkunde en tentoonstellingen	P.A. van Golen Herenweg 23, Vinkeveen	tel. 0297 - 261672
2 ^e secretaris, externe activiteiten	Mevr. M. Th. Pletersen-Mourits Dr. J. Severijnplantsoen 2, Wilnis	tel. 0297 - 282462
penningmeester,	Mevr. B. van Tol-Burgers Padmosweg 28, Wilnis	tel. 0297 - 284213
2 ^e penningmeester, ledenadministratie	N. van Beek Irenestraat 14, Wilnis	tel. 0297 - 284234
bibliotheek en documentatie	A. Hagen Toermalijn 1, Mijdrecht	tel. 0297 - 287550
De Proostkoerier	J.P.M. Toll Conincksmeer 20, Vinkeveen	tel. 0297 - 264422
Archeologie,	vacature	

Postadres van de vereniging: **Postbus 65, 3648 ZH Wilnis**

Verenigingslokaal: **"het Prinsenhuis", Prinses Wilhelminalaan 31, Mijdrecht.**

Lidmaatschap

Lid worden kan door aanmelding bij de ledenadministratie op bovenstaand adres. De lidmaatschapsbijdrage bedraagt f 30,- per Jaar.

Bankrelatie: **RABOBANK, Mijdrecht, rek.nr. 36.96.18.505. Gironummer van de bank: 283067**

Verenigingsavond

Iedere dinsdagavond (behalve in juli en augustus en tussen kerstmis en nieuwjaar) van 19.30 tot 22.00 uur in het gemeentearchief (gemeentehuis) aan de Croonstadlaan 111 te Mijdrecht.